

Renata Konieczna-Woźniak

UCZENIE SIĘ LUDZI DOROSŁYCH POPRZEZ ICH ZAINTERESOWANIA WOLNOCZASOWE

Słowa kluczowe: aktywność człowieka, czas wolny, zainteresowania wolnoczasowe, uczenie się całościowe, sposoby spędzania czasu wolnego.

Streszczenie: W artykule podjęto próbę ukazania relacji pomiędzy osobistymi zainteresowaniami ludzi dorosłych a ich całościowym uczeniem się. Zainteresowania i zamiłowania motywują do aktywności edukacyjnej dorosłych, która stymuluje rozwój człowieka. Uczenie się dorosłych wynikające z ich wolnoczasowych zainteresowań ma najczęściej autoteliczny charakter i generowane jest poprzez motywację wewnętrzną. Trzeba jednak dodać, że silny pragmatyzm dorosłych prowadzi też niejednokrotnie do połączenia osobistych zainteresowań i zamiłowań z ich pracą i źródłem utrzymania. Z różnorodnych badań wynika, iż współcześnie zmieniają się źródła pozyskiwania wiedzy i informacji oraz same treści zainteresowań dorosłych. Przeobrażeniom ulegają również sposoby realizacji zainteresowań. Nowoczesne technologie, Internet, czy media stanowią silną podstawę i źródła sprzyjające realizacji zainteresowań i zamiłowań ludzi dorosłych. Niepokojące może być jednak to, że współcześnie dorośli dość często wybierają aktywność samotniczą, a media kreują, czy nawet narzucają sposoby spędzania czasu wolnego ludziom dorosłym. Zjawisko to stanowi wyzwanie dla andragogiki.

Wprowadzenie

W ostatnich latach aktywni zawodowo Polacy są bardzo skupieni na pracy. Przyczyn takiego zjawiska można upatrywać w trudnym rynku pracy, kryzysie ekonomicznym oraz wysokich wskaźnikach bezrobocia (ekonomiści zapowiadają wzrost stopy bezrobocia aż 12,5% do końca roku 2011). Znaczącą część ludzkiej aktywności pochłaniają więc starania związane ze zdobywaniem kolejnych zawodowych i życiowych sukcesów.

Pośpiech i szybkie tempo życia czy wręcz funkcjonowanie ludzi w tzw. „niedoczasy” towarzyszą codzienności. Zjawiska te wymagają korzystania z nowoczesnych środków masowej komunikacji. Nowoczesne media stały się bardzo pomocne w szukaniu oszczędności czasowych. Świat stał się bliższy dzięki Internetowi, komputerom, telewizji, telefonii komórkowej i nowoczesnym technologiom. Mass-media i nowe media stały się podstawowym zestawem *domowych środków aktywności kulturalnej*, bardzo atrakcyjnym dla wielu ludzi. Taki styl życia, zdaniem D. Jankowskiego, nie sprzyja jednak rozwijaniu

więzi wspólnotowych i zrzeszeniowych, nie tworzy klimatu dla działań wspomagających bogacenie „repertuaru” zajęć wolnoczasowych. Przyczynia się też do osłabienia świadomości znaczenia edukacji wolnoczasowej (Jankowski 2006, s. 157–178).

Podobnego zdania jest C. Climati, który analizując zmiany w sposobach korzystania przez dzieci oraz młodzieży z czasu wolnego, zabawy i rozrywki, zauważa, że współcześnie czas wolny planujemy indywidualnie i spędzamy go najczęściej w samotności. Jest przekonany, że dla wielu młodych ludzi komputer stał się najlepszym przyjacielem (Climati 2007, s. 9–10).

Problem czasu wolnego w naukach społecznych i naukach o wychowaniu jest analizowany dość często (patrz: Kargul 2001, Jankowski 2006, Czerepaniak-Walczak 2007, Kurek 2008). Czasem wolny najczęściej określano ten czas, który pozostaje do dyspozycji człowieka po wykonaniu przez niego czynności koniecznych i obowiązkowych. Współcześnie jednak rozumienie czasu wolnego i problemów z nim związanych nie są już takie jednoznaczne. Czas wolny splata się bowiem z czasem pracy. J. Kargul w kontekście dokonujących się przemian, a w szczególności: nakładania się czasu wolnego na czas aktywności zawodowej, przymusowego uwolnienia się od pracy w sytuacji bezrobocia czy „niestabilności w stabilności czasu wolnego” rozważa możliwość zastąpienia kategorii czasu wolnego innym pojęciem, a mianowicie *czasem dyspozycyjnym*. Określenie to oznaczałoby kategorię czasu, którą podmiot może dowolnie wykorzystać, bez ograniczeń zewnętrznych i przeznaczać na różnorodne swoje czynności (Kargul 2001, s. 94–102). Trzeba też dodać to, co podkreśla J. Kargul, że czas wolny stał się dziś sferą prywatną. Oznacza to, że ponowoczesność kwestionuje sensowność oceny stylów życia, wyborów dokonywanych przez dorosłych i wartościowania zajęć wykonywanych przez ludzi w ich czasie wolnym (Kargul 2001, s. 98). Kontekst kulturowy może zmieniać rodzaje aktywności człowieka realizowane w jego czasie wolnym czy, inaczej określając, czasie dyspozycyjnym.

Z punktu widzenia psychologii aktywność człowieka jest sposobem poznawania przez niego rzeczywistości, a zarazem ogólną właściwością psychiczną przejawiającą się w działaniach fizycznych i intelektualnych, uwarunkowanych czynnikami osobowościowymi (Zych 2001, s. 19). Aktywność stanowi więc cechę ogólną człowieka, ale nie jest stała i niezmienna. Zdaniem A. Guryckiej zależy od czynników: *osobowych* – pochodzących od samej jednostki (organicznych – stan zdrowia, stopień sprawności fizycznej; psychicznych – nastawienia, oczekiwania, system własnych wartości, przekonanie o celowości podejmowanych działań) i *pozaosobowych* – (społecznych – oddziaływanie ludzi na siebie; otoczenie fizyczne – klimat, pora roku, temperatura powietrza) (Juszczak 2007, s. 411, za: Gurycka, 1977, s. 18–23). Aktywność człowieka służy zaspokojeniu jego różnorodnych potrzeb. Dzięki niej człowiek może funkcjonować społecznie, porozumiewać się z otoczeniem i realizować wszystkie role stawiane przed nim w ciągu całego życia.

Aktywność bywa też dzielona w różnorodny sposób, ale na potrzeby niniejszego artykułu użyteczną okazała się klasyfikacja B. Tryfan. Wyróżniła ona 3 typy aktywności: nieformalną – społeczne interakcje z rodziną i najbliższymi znajomymi, formalną – społeczne uczestnictwo w formalnych organizacjach, samotniczą – rozwój osobistych zainteresowań, uprawianie hobby (Juszczak 2007, s. 412, za: Tryfan 1993, s. 23). Zgodnie z wymienionym podziałem aktywności szczególnie aktywność samotnicza, ale również nieformalna, mogą dawać szansę dorosłym na realizację ich osobistych zainteresowań w czasie wolnym. Rozwijane zainteresowania prowokują konieczność, a raczej przyjemność uczenia się dorosłych, najczęściej w sposób nieformalny.

Osobiste zainteresowania człowieka są względnie trwałą obserwowalną dążnością do poznawania otaczającego świata. Przybierają postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiającą się w selektywnym stosunku do otaczającego świata. Oznacza to: dostrzeganie określonych cech przedmiotów oraz związków pomiędzy nimi, a także zauważanie wybranych problemów, dążenie do ich zbadania, poznania i rozwiązania, przeżywanie różnorodnych uczuć związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy. Analizując zainteresowania, trzeba też uwzględnić ich treść, zakres, siłę i trwałość oraz strukturę.

Podsumowując, możemy więc uznać, że zainteresowania charakteryzuje względnie trwała dążność do poznania, ukierunkowanie, selektywność, gotowość do intelektualnego zaangażowania i badania określonego obiektu zainteresowania oraz nastawienie emocjonalne wobec niego (Gurycka 1978, s. 33–37).

A. Gurycka zwraca też uwagę na pokrewieństwo, ale i odrębność zainteresowań z innym terminem, a mianowicie zamiłowaniem. Zamiłowaniem określa właściwość psychiczną, którą charakteryzuje pozytywny stosunek do konkretnych wykonywanych czynności, np. jeśli ktoś lubi czytać, to nawet nie selekcjonuje treści czytanej literatury, ponieważ samo czytanie sprawia mu przyjemność. Zainteresowania natomiast prowadzą do chęci poznania dziedziny, obszaru, są związane z aktywnością poznawczą podmiotu, badaniem, jego uczeniem się. Może okazać się, że zamiłowania przeradzają się w zainteresowania i odwrotnie – zainteresowania prowokują zamiłowania (Gurycka 1978, s. 49–54).

Zainteresowania wymagają czasu, skupienia oraz zaangażowania, a jak wiadomo życie w terażniejszości związane jest z pośpiechem i zmiennością. Powstaje stąd wiele pytań i wątpliwości: czy aktualne style życia dorosłych Polaków pozostawiają w nich miejsce na realizację osobistych zainteresowań czy zamiłowań? Jakie są treści zainteresowań ludzi dorosłych? Jakie środki do realizacji swoich zainteresowań wykorzystują obecnie ludzie dorośli? Czy w czasie wolnym, w dobie dominacji kultury popularnej ludzie wykorzystują wyłącznie domowe środki aktywności kulturalnej? Czy Internet i telewizja stały się ich najlepszymi przyjaciółmi? Czy w swoich zainteresowaniach dorośli dostrzegają wymiar edukacyjny, czy dzięki nim uczą się w sposób nieformalny?

Edukacja ludzi dorosłych w czasach ponowoczesnych

Współczesna andragogika, dając teoretyczne podstawy edukacji dorosłych zwraca szczególną uwagę na rolę edukacji nieformalnej obok uznanych od dawna edukacji: formalnej i pozaformalnej. Przyznaje jej ważne miejsce, ponieważ niektórzy andragodzy uważają, że ten rodzaj uczenia się jest najbardziej odpowiadający ludziom dorosłym. Życie codzienne przynosi bowiem najczęściej zdarzeń i sytuacji wymagających poznania ich i ciągłego uczenia się. Nieformalne uczenie się jest całościowym procesem, dzięki któremu jednostka przyswaja postawy, wartości, umiejętności i wiedzę, korzystając z powszedniego doświadczenia oraz z zasobów i wpływów środowiska życia – z rodziny, sąsiedztwa, pracy i zabawy, z rynku, z biblioteki i środków masowego przekazu (Malewski 2010, s. 21). Właśnie takie sposoby i źródła uczenia się odpowiadają czasom zdominowanym przez kulturę popularną. M. Malewski, powołując się na prace innych teoretyków andragogiki, podkreśla, iż samodzielne uczenie się może nierzadko prowadzić do wiedzy odbiegającej od standardów akademickich. Czasami jest to wręcz wiedza popularna, „wiedza ludzi”, a nie „wiedza dla ludzi” (Malewski 2010, s. 62). Nieformalne uczenie się, które odbywa się podczas codziennej aktywności dorosłych określane jest też sytuacyjnym bądź incydentalnym czy też uczeniem się przez działanie. Wiedza zyskiwana za sprawą takiego uczenia się jest wynikiem analizy konkretnych sytuacji i może być transferowana tylko do sytuacji podobnych. Uczenie się dorosłych dokonuje się za sprawą, postrzegania, myślenia rozwiązywania problemów, jest integralną częścią kulturowego kontekstu, w którym sytuacja uczenia się została zaaranżowana. Andragodzy twierdzą, że uczenie się w czasach ponowoczesnych stało się bardzo ważnym rodzajem ludzkiej aktywności. Traktowane jest wręcz jako: „*uboczny produkt aktywności ludzi w świecie praktycznego działania*” (Malewski 2010, s. 208).

Nieformalna edukacja jest więc silnie związana z tymi przestrzeniami życia, w których dorośli spędzają także swój czas wolny, realizując rozliczne potrzeby wolnoczasowe. Rozwijane zainteresowania mogą więc stymulować uczenie się ludzi dorosłych.

Prowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej cyklicznie sondaże na temat sposobów spędzania czasu wolnego Polaków wskazują obecnie na tendencje do zmniejszania się grupy osób, które deklarują, że w ogóle nie mają czasu wolnego. Z tych samych badań jednak wynika, że w ostatnich latach przybyło nieco tych Polaków, którzy uważają, że mają mniej czasu wolnego niż wcześniej. Dość istotny jest też fakt, iż większość respondentów pracujących zawodowo (64%) deklaruje, że zdarza im się pracować w soboty lub niedziele. Sytuacja ta częściej dotyczyła mężczyzn. Szczegółowy przegląd zajęć wykonywanych przez badanych w dni wolne od pracy został zamieszczony w tabeli 1.

Tabela 1. Weekendowe zajęcia Polaków

SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU	ODPOWIEDZI [%*]
ODPOCZNEK	
Wysypianie się	22
Siedzenie, leżenie, bierny odpoczynek	27
CZYTANIE	
Czytanie gazet i tygodników	17
Czytanie książek	18
SŁUCHANIE MUZYKI LUB OGLĄDANIE TELEWIZJI	
Słuchanie muzyki z radia, kaset, płyt	14
Oglądanie TV	52
Oglądanie filmów z kaset wideo lub płyt DVD	5
SPĘDZANIE CZASU Z INNYMI	
Rozmawianie z dziećmi, mężem/zoną, rodziną – zajmowanie się życiem rodzinnym	36
Zapraszanie krewnych, znajomych, przyjaciół lub wyjście w odwiedziny	21
ROZRYWKI POZA DOMEM	
Bawienie się, chodzenie do kawiarni, pubu, restauracji, na dyskotekę	10
Korzystanie z ciekawych imprez: kina, teatru, wystaw, koncertów	7
AKTYWNOŚĆ FIZYCZNA, WYJAZDY	
Uprawianie sportu	11
Chodzenie na spacer	24
Wyjazdy na wycieczki za miasto	13
PRACE W DOMU, MAJSTERKOWANIE	
Praca na działce, w ogrodzie	19
Wykonywanie zaległych prac domowych	21
Wykonywanie napraw, remontów w domu	7
Zajmowanie się samochodem	4
INNE	
Przeglądanie stron internetowych, gry komputerowe	6
Uczenie się, doskonalenie swoich kwalifikacji zawodowych	4
Chodzenie do kościoła, modlenie się	19
Poświęcanie czasu na ulubione zajęcia, hobby (inne niż wymienione w tabeli)	10
Robienie tego, co zawsze – sobota i niedziela nie różnią się od innych dni	11
Robienie czegoś innego	3
Trudno powiedzieć	1

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ w badaniach istniała możliwość wybrania większej liczby odpowiedzi niż jedna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CBOS 2010.

Z przywołanych wyników badań wynika, że Polacy w czasie wolnym najczęściej oglądają telewizję. Znaczącą część czasu poświęcają też na rozmowy z najbliższymi, spotykają się z rodziną. Dość często wybierają również bierny odpoczynek. W wypowiedziach badani zaznaczali jednak, że chcieliby częściej wyjeżdżać za miasto, brać udział w ciekawych wydarzeniach kulturalnych lub

korzystać z rozrywek w mieście. Osoby aktywne zawodowo dwukrotnie częściej niż pozostałe deklarowały, że mają dla siebie bardzo mało wolnego czasu. Wśród niepracujących aż 39% twierdziło, że dysponuje dużą ilością wolnego czasu (więcej nawet niż 40 godzin w tygodniu). Porównawczo podobnej odpowiedzi udzielała tylko co dziesiąta osoba pracująca (10% badanych). Zajęciami weekendowymi pracujących Polaków (jeśli akurat w konkretny weekend nie pracują zarobkowo), w głównej mierze, były bierne formy spędzania czasu wolnego. Dominowały takie zajęcia jak spanie i odpoczynek. Można przypuszczać, że zmęczenie pracą jest tak duże, że powoduje konieczność wypoczynku w nieliczne dni wolne, które pozostawały badanym.

Oglądanie telewizji, na pierwszym miejscu zajęć realizowanych w dni wolne, może niepokoić, tym bardziej że niewiele programów ma charakter edukacyjny. Ważną rolę dla badanych odgrywało też skupianie się na życiu rodzinnym. Z tego wynika, że brak czasu w dniach roboczych rekompensowany jest rodzinie (szczególnie dzieciom) w dni wolne od pracy.

Warto zwrócić też uwagę, jak niewiele zajęć można uznać za realizację osobistych zainteresowań i zamiłowań dorosłych Polaków. Można więc przypuszczać, że tylko część z wymienianych zajęć wolnoczasowych daje szansę na uczenie się. Czas weekendowy wydaje się być raczej czasem uzupełniania wielu zajęć, wynikających z niedoborów czasowych z dni pracy, pełni często funkcję zastępczą. Tylko część badanych wykorzystywała go bowiem na zajęcia związane z realizacją własnej aktywności poznawczej wynikającej z osobistych zainteresowań.

Podobne wyniki badań można znaleźć w innym raporcie: Uczestnictwo Polaków w kulturze, z którego również wynika, że przeciętny Polak spędza czas wolny w sposób domowo-rodzinny. Dane tego raportu potwierdzają również, że telewizja jest najczęstszą formą rozrywki dla większości badanych Polaków (Raport: Kowalewska A., Uczestnictwo Polaków w kulturze).

Zainteresowania wolnoczasowe dorosłych a możliwości uczenia się

Analiza raportów oraz lektura literatury dotyczącej aktywności kulturalnej, sposobów spędzania czasu wolnego i animacji społeczno-kulturalnej, w szczególności autorstwa J. Karguła, D. Jankowskiego (Kargul 1995, 2001, Jankowski 2006) skłoniły mnie do rozpoznania następujących problemów: Czy osoby dorosłe, które deklarują określone zainteresowania, rozwijają je i w jaki sposób? Czego dotyczą obecnie zainteresowania dorosłych, jaka jest treść ich zainteresowań? Czy ludzie dorośli dostrzegają w nich walor edukacyjny, prorozwojowy? Jakie środki i źródła wiedzy wykorzystują do realizacji swoich zainteresowań?

Rozpoznanie tych problemów było możliwe za sprawą realizacji projektu realizowanego wspólnie ze studentami pedagogiki, różnych specjalności, na I roku dwuletnich studiów magisterskich stacjonarnych i niestacjonarnych, w roku akademickim 2010/2011. Zadaniem każdego studenta było wyszukanie osoby dorosłej, która deklarowała, że ma określone, ukierunkowane zaintereso-

wania i realizuje je w czasie wolnym. Student przeprowadzał z tą osobą rozmowę na temat treści, sposobów realizacji zainteresowań oraz edukacyjnego charakteru tych zajęć. W tym dydaktyczno-naukowym projekcie ważne było przede wszystkim dostrzeżenie przez studentów i samych rozmówców szansy na nieformalną edukację dorosłych, jaką daje rozwijanie zainteresowań wolnoczasowych. Studenci przeprowadzili ponad 100 rozmów z osobami dorosłymi, które uznały, że mają określone zainteresowania wolnoczasowe. Różnorodność zajęć, które realizowały i rozwijały zainteresowania badanych, okazała się dość duża. Ich ranking (od najliczniejszego obszaru) zaprezentowany został w tabeli 2.

Tabela 2. Zajęcia wolnoczasowe badanych realizujące ich osobiste zainteresowania

RODZAJE ZAJĘĆ	LICZBA ODPOWIEDZI
Samodzielna nauka języka obcego	21
Uczenie się korzystania z Internetu i z nowych mediów	8
Udział w wolontariacie	8
Hodowla zwierząt – ptaki, gady, ryby	6
Hodowla kwiatów	5
Rękodzieło artystyczne, haft, origami	5
Gotowanie i rozwijanie umiejętności kulinarnych	5
Fotografia	4
Czynne uprawianie sportu	4
Poznawanie historii miasta i regionu	4
Gra na instrumencie	3
Taniec	3
Samodzielne rozwijanie kompetencji zawodowych	3
Czytanie, bibliofilstwo	3
Wędkarstwo	2
Kosmetologia i fryzjerstwo	2
Majsterkowanie, mechanika, obróbka drewna, elektryka	7
Inne – łączące różne zainteresowania	8

Źródło: badania własne.

Już wstępna analiza wyszczególnionych przez rozmówców zajęć, realizowanych przez nich w czasie wolnym, pozwala dostrzec, iż treść zainteresowań (pierwszej trójki sporządzonego rankingu) odpowiada tendencjom współczesnego życia. Zainteresowanie językami obcymi, środkami nowoczesnej komunikacji, ich poznawaniem, rozwijaniem oraz chęć pomagania innym to zajęcia, które oprócz edukacyjnego charakteru posiadają z pewnością wiele innych, uznawanych współcześnie wartości i znaczeń.

Z prezentowanych w tabeli danych do dalszej analizy (na potrzeby niniejszego artykułu) wybrałam trzy kategorie: samodzielną naukę języków obcych, hodowlę zwierząt oraz rękodzieło artystyczne. Taki wybór został podyktowany, w przypadku nauki języków obcych, pierwszym miejscem w rankingu, a w przypadku dwóch pozostałych ich niecodziennością i oryginalnością.

Samodzielna nauka języka obcego

Spośród przeprowadzonych ponad 100 rozmów aż 21 osób biorących w nich udział deklarowało zainteresowanie nauką języków obcych i samodzielne uczenie się ich w czasie wolnym. W tej grupie rozmówców dominowali ludzie dorośli w średnim wieku. Nie mieli bowiem możliwości uczenia się języków obcych w trakcie ich wcześniejszej formalnej edukacji, z wyjątkiem języka rosyjskiego. Z rozmów wynikało, że nauka języka w dojrzałym wieku sprawia wiele przyjemności, ale jej początki wspomniane były jako trudne doświadczenie. Brak treningu pamięci, obciążenie innymi obowiązkami, brak czasu i niemożność utrzymania systematyczności wielokrotnie utrudniały ludziom dorosłym start w nauce języka.

Interesujące okazały się również przyczyny samodzielnego uczenia się języków obcych. Były one zróżnicowane, ale często powtarzały się: możliwość samoorganizacji czasu wolnego, elastyczność, możliwość pogodzenia wielu obowiązków z nauką, obawy przed ośmieszeniem się na forum grupy, komfort psychiczny i fizyczny, dobór tematów i metod dostosowany do indywidualnych potrzeb oraz niższe koszty i własne tempo nauki.

Dorośli nie uniknęli też barier w swojej językowej edukacji. Szczególne trudności związane były z zapamiętywaniem nowych słów, a bardziej nawet z ich odtwarzaniem. Problem ten trafnie ilustruje wypowiedź kobiety w wieku 35 lat: „*miałam problem z zapamiętywaniem i musiałam wielokrotnie powtarzać to samo, ale zauważyłam, że przez to umysł niejako na nowo przyzwyczyił się do nauki i pochłaniania nowych wiadomości*”. Bariery w uczeniu się były też związane z koniecznością zadbania o systematyczność, z którą jak wiadomo w przypadku osób dorosłych, mających sporo obowiązków, trudno sobie poradzić.

Analizując motywację dorosłych, uczących się języka obcego, warto odwołać się do podziału Houle'a. Motywację badanych można umiejscowić we wszystkich wyróżnionych przez niego grupach, ponieważ pośród rozmówców byli:

- uczący się zorientowani na cel, którzy wykorzystują edukację dla osiągnięcia bardziej określonych korzyści. Pośród uzyskanych w badaniach odpowiedzi wymieniane były: wyjazdy zagraniczne, zakupy za granicą, turystyka, nawiązanie i rozwój znajomości, lepsza praca, praca za granicą, kontakty z dziećmi za granicą. Trzeba zaznaczyć, że tego typu motywy, o charakterze utylitarnym, dominowały w wypowiedziach badanych. Edukacja językowa dorosłych bywa więc często drogą do osiągnięcia praktycznych, wymiernych korzyści;
- uczący się zorientowani na aktywność, którzy podejmują naukę, ponieważ odnajdują wartość w okolicznościach związanych z uczeniem się, choć nie są one powiązane z treścią samego uczenia się. Odzwierciedleniem takiej motywacji były odpowiedzi: robienie czegoś wartościowego dla siebie, przyjemne hobby, „języki odmładzają”, dla lepszego samopoczucia, wyższej samooceny. Jako przykład może posłużyć fragment wypowiedzi kobiety: „*Brakowało mi pewności siebie, poza tym chciałam podnieść jakość*

swojego życia, być osobą niezależną, chciałam by moje dzieci były ze mnie dumne, że potrafię bez problemu pomóc wnuczkom odrobić pracę domową z języka angielskiego”;

- uczący się zorientowani na kształcenie, którzy dążą do uzyskania wiedzy ze względu na nią samą. Badani uważali, że języki są dziś ważne, ich znajomość stanowi wartość, czerpią też przyjemność z samego uczenia się.

Istotnym wątkiem rozmów na temat samodzielnego uczenia się języka obcego był również wybór źródeł pozyskiwania wiedzy. Okazało się, że zgodnie z obecnym kontekstem kulturowym dominowały źródła należące do nowoczesnych mediów. W szczególności badani wykorzystywali: strony internetowe o efektywnym uczeniu się języków, internetowe radio i kursy na płytach CD, translatory, filmy, programy i wiadomości nadawane w językach obcych. Trzeba dodać, że część rozmówców (nieliczna jednak grupa) wskazywała też na tradycyjne podręczniki.

Metody stosowane w samodzielnej nauce miały również nowoczesny charakter. Dorośli uczyli się bowiem poprzez konwersację ze znajomymi, albo z rodziną mieszkającą za granicą czy słuchanie audiobooków. Przykładem wykorzystania pomocy rodziny w nauce języka była historia kobiety, która odnowiła swoje kontakty z kuzynem z Niemiec, by przez komunikatory internetowe doskonalić język. Warto przytoczyć fragment jej wypowiedzi: *„Na początku było strasznie ciężko. Roman praktycznie od 10 lat nie musiał mówić po polsku, więc zdarzały się chwile, że brakowało nam słów. Jednak po kilkunastu rozmowach okazało się, że świetnie się dogadujemy. Oboje byliśmy zadowoleni: on bo miał możliwość znów porozmawiać w ojczystym języku, no i ja, bo okazało się, że tak naprawdę nauka z książek jest niczym w porównaniu z żywym kontaktem z językiem”.*

Podsumowując, nauka języków obcych dla dorosłych w wieku tzw. „średnim” (ta grupa wiekowa dominowała w badaniach) okazuje się istotnym sposobem rozwijania własnej osoby. Uzasadnieniem takiego stanu rzeczy jest fakt, że badani wcześniej nie mieli możliwości poznawania języków zachodnich z racji ich dorastania w poprzednim systemie politycznym, w którym językiem obowiązkowym w szkole był najczęściej język rosyjski. Pośród badanych tylko jeden mężczyzna deklarował swoje zainteresowanie nauką tego właśnie języka, jak również samej kultury i historii Rosji. Pozostali badani uczyli się języków: angielskiego, niemieckiego, włoskiego i hiszpańskiego. Z badań wynika również, że dorośli nastawieni byli na użyteczność uzyskiwanej wiedzy językowej, choć znaleźli się i tacy, dla których samodzielne uczenie się było celem autotelelicznym, a wiedza stanowiła dla nich olbrzymią wartość. Znajomość języka obcego wielokrotnie podnosiła też samoocenę osób dorosłych.

Rękodzieło artystyczne sposobem na rozwój dorosłych

Kolejnym obszarem zainteresowań wolnoczasowych dorosłych, który zdaniem badanych jest ważnym dla ich rozwoju były robotki ręczne i inne wyroby

artystyczne. Wyszczególniłam je dlatego, że w dobie zalewu masowych produktów rękodzieła i czas poświęcony na jego wykonanie wydają się mieć szczególne znaczenie. Pięciu dorosłych rozmówców oddawało się właśnie takim zajęciom w czasie wolnym. Okazało się podczas rozmów, że realizując swoje zainteresowania, rozwijali też wiedzę na ich temat. Trzy kobiety zajmowały się haftem i jedno małżeństwo zajmowało się sztuką origami. Jak wspomniałam skomercjalizowane, a przy tym w wielkim tempie biegnące życie, powodują, że dorośli nie mają czasu na skupienie, wytrwałość, cierpliwość, wyciszenie, których wymaga realizacja takich właśnie zainteresowań.

Motywacja badanych, podobnie jak przy nauce języków obcych, była zróżnicowana. W przypadku jednej starszej kobiety wynikała z zaszczepienia jej zainteresowania przez matkę i osobistego przekonania, że każda kobieta powinna umieć haftować, robić na drutach i tworzyć koronki, szydełkować oraz gotować. Rozmówczyni podkreślała też praktyczny i ekonomiczny wymiar swojej artystycznej pasji, a mianowicie możliwość wykorzystania rękodzieła na potrzeby własne, znajomych, rozdawanie ich też w formie prezentów. Podkreślała również fakt, że osobiste zainteresowania i związane z nimi praktyczne umiejętności pomogły jej w minionych czasach radzić sobie z brakiem ubrań, które wówczas tworzyła sama. Trzeba też dodać, że kobieta czerpała satysfakcję z upowszechniania swoich zainteresowań za sprawą organizacji kursów w domu kultury dla osób interesujących się tego typu rękodziełem. Badana powiedziała: *„dzięki temu, co robię, wbrew pozorom się nie starzeję, wręcz przeciwnie, nadal czuję się pięciolatką, która po raz pierwszy w życiu trzymała druty w rękach”*.

Warto również wspomnieć o zainteresowaniach badanego małżeństwa, które sztukę orgiami potraktowało jako antidotum na życiowe problemy związane z opieką nad niepełnosprawną córką. Ich zainteresowanie orgiami rozpoczęło się od przeglądania stron internetowych. Uważali, że sztuka ta nauczyła ich wiele, ponieważ wyposażyła w upór, dążenie do celu i dała też poczucie sukcesu. Z czasem bowiem podzielili się swoją zdobytą wiedzą i osiągnięciami organizując zajęcia dla dzieci niepełnosprawnych.

Istotnym pozostaje również problem inspiracji twórczej osób zajmujących się różnymi zajęciami artystycznymi. Okazuje się, że jest nią przede wszystkim wyobraźnia, obserwowanie natury, pejzażu ale, również uczenie się (najczęściej samodzielne) ze specjalistycznych podręczników, stron internetowych, na których można znaleźć wzory docierające z innych kultur, np. Dalekiego Wschodu, jak również przedstawić i porównać swoje zainteresowania z innymi. Wykorzystanie mediów elektronicznych nadaje nieco inny charakter artystycznym zainteresowaniom, które do tej pory przekazywane i upowszechniane były w sposób bezpośredni, z wykorzystaniem wzajemnego uczenia się czy tradycyjnych podręczników. Współcześnie zmieniły się więc środki przekazu. Zjawisko to, po raz kolejny, odzwierciedla związek uczenia się dorosłych z konkretnym kontekstem kulturowym.

Hodowla zwierząt – ryby ptaki, gady

Dla osób które, nie zetknęły się z pasjonatami, miłośnikami hodowli zwierząt może wydawać się nieco dziwne, że realizacja tego typu zainteresowań może także uczyć, rozwijać dorosłych. W odróżnieniu od zainteresowań artystycznych, hodowlą interesowali się przeważnie mężczyźni. Wśród rozmówców było ich pięciu i tylko jedna kobieta. Cztery osoby hodowały ptaki, a dwie ryby morskie i gady.

Można zadać sobie pytanie, czego uczą się dorośli ludzie zainteresowani hodowlą ptaków? Okazuje się, że budowanie wolier, kupowanie ptaków, opiekowanie się nimi, obserwowanie, rozmnażanie, szukanie giełd i prezentowanie ich na wystawach wymaga od hodowców rozległej wiedzy specjalistycznej. Rozpoznanie zwyczajów zwierząt wyniesionych z ich naturalnego środowiska życia zmusza właścicieli do poznania wiedzy zoologicznej, geograficznej, weterynaryjnej, jak również zagadnień z obszaru ekonomii i marketingu. Interesujące okazało się to, że jeden z hodowców swoje zainteresowania zawdzięcza wręczonemu mu w okresie dzieciństwa atlasowi ptaków. Studiowanie tej książki rozbudziło w nim tak silne marzenia, że wieku lat 37, prowadząc zakład stolarski, założył hodowlę bażantów pochodzących z Azji.

Podobnie wyglądała historia zainteresowania hodowcy rybek morskich. Również pojawiła się już w dzieciństwie, po rozwodzie rodziców i zakupieniu dla niego przez matkę akwarium. Miało ono skupić jego uwagę na nowym doświadczeniu i wyciszyć go. Chłopiec w szkole, po silnych przeżyciach związanych z rozstaniem rodziców, przejawiał poważne zachowania agresywne i stwarzał problemy wychowawcze. Swoista terapia zastosowana przez matkę (zakup rybek akwariowych) okazała się skuteczna i doprowadziła do takiego rozbudzenia zainteresowania akwarystyką, że mężczyzna (obecnie w wieku 35 lat), inwestując spore kwoty pieniędzy, zrealizował swoje marzenia i założył akwarium morskie. Filmy z YouTube, drogie atlasy i specjalistyczne fora internetowe pozwoliły mu na aranżację wymarzonego przez lata akwarium. Po dwóch latach z tej pasji zrodził się też pomysł otwarcia sklepu akwarystycznego.

Opisany przykład po raz kolejny dowodzi, że dorośli, którzy posiadają silne zainteresowania potrafią docierać do różnych źródeł wiedzy i informacji, a realizacja ich daje im poczucie przyjemności, rozwija, kształtuje, słowem wzbogaca ich życie osobiste.

Zakończenie

Przeprowadzone rozmowy ujawniły szerokie i zróżnicowane spektrum zainteresowań wolnoczasowych ludzi dorosłych. Choć treść zainteresowań bywa różna, to prowadzą one do ciągłego uczenia się, które nie wiąże się z przymusem, a raczej przyjemnością. W zależności od rodzaju zainteresowań i sytuacji życiowej dorośli mają zróżnicowane rodzaje motywacji do podjęcia uczenia się. Często jednak jest to uczenie się autoteliczne. Ma ono miejsce szczególnie wte-

dy, gdy zainteresowanie łączy się z zamięłowaniem. Wówczas dorośli realizują je z największą ochotą, zapalem czy wręcz zachwytem.

Rozmowy z dorosłymi skłaniały też samych studentów do rozlicznych refleksji podczas zajęć. Warto chyba przywołać wybraną z nich, wyrażoną przez jednego ze studentów biorących udział w tym dydaktyczno-badawczym projekcie. Stwierdził, że osoby dorosłe uczące się za sprawą rozwijania swoich zainteresowań to „nieformalni bohaterowie”, ponieważ dzięki nim osiągają wielkie, choć subiektywne sukcesy, które w konsekwencji dają im życiową satysfakcję.

Istotną refleksją dla samej andragogiki może być natomiast fakt dotyczący współczesnej zmiany źródeł pozyskiwania wiedzy i informacji oraz treści zainteresowań dorosłych, jak również sposobów realizacji zainteresowań. Nieomalże we wszystkich obszarach edukacji dotyczącej zainteresowań wolnoczasowych dorośli wykorzystywali nowoczesne sposoby pozyskiwania informacji i wiedzy. Internet i związane z nim możliwości okazały się podstawowym narzędziem w tym zakresie.

Niepokojący jest jednak fakt, co zostało podkreślone już we wstępie (a wynika z obszerniejszych raportów i badań, choć z badań własnych mniej wyraźnie), że obecnie coraz częściej dorośli czas wolny planują indywidualnie i spędzają go wyłącznie w samotności. Wydawać by się mogło, że tym samym reprezentują, wyszczególnioną wcześniej, aktywność samotniczą, która sprzyja przecież silnemu zaangażowaniu i twórczości. Powstaje jednak wątpliwość, czy współcześnie aktywność samotnicza dorosłych nie nabiera jednak nieco innego znaczenia?

Samodzielne realizowanie zainteresowań, z wyłącznym wykorzystaniem mediów, pośredniość kontaktów międzyludzkich, brak wzajemnego uczenia się, prowadzić mogą wręcz do osamotnienia. Ucieczka od innych, zastępowanie bezpośrednich kontaktów obecnością na forach internetowych czy facebookach, może świadczyć o tym, że czasy, w których żyjemy, pełne dynamiki, ciągłych zmian, zaangażowania w aktywność zawodową, wymagające nieustannej adaptacji, skłaniają dorosłych do nadmiernego zamykania się w swojej „domowej oazie”. Osobiste zainteresowania stają się ucieczką od trudnej codzienności. Gorzej, jeśli jest to równocześnie izolowanie się także od innych ludzi. To ostatecznie zjawisko budzić może niepokój, tym bardziej że, jak zauważa J. Kargul, za sprawą mediów następuje zawłaszczanie dorosłym ich czasu wolnego (Kargul 2001, s. 100–101). Współcześnie dość często to właśnie media kreują, czy nawet narzucają ludziom sposoby spędzania czasu wolnego.

W tej sytuacji być może nowym zadaniem edukacji staje się również uczenie dorosłych umiejętności dostrzegania przez nich momentu przekraczania granicy pomiędzy traktowaniem komputera jako narzędzia uczenia się (źródła, sposobu pozyskiwania informacji) albo jako jedyne, wyłącznego ich przyjaciela.

Niniejszy artykuł był zaledwie próbą udzielenia odpowiedzi na pytania postawione w jego wprowadzeniu. Nie zawsze jednak można było odpowiedzieć na nie jednoznacznie, co więcej – postawione pytania prowokowały do zadawania kolejnych. Pewne jest jednak to, że w obecnych czasach problem zaintere-

sowań wolnoczasowych ludzi dorosłych pozostaje nadal ważnym zagadnieniem edukacji dorosłych wartym dalszego ich rozpoznawania.

Bibliografia

1. Climati C. (2007), *Ekstremalne zabawy młodych. Moda, hobby i pragnienie przekraczanie wszelkich granic*, Jedność, Kielce.
2. *Czas wolny Polaków*, październik 2010, stan z 14.09.2011, www.cbos.pl
3. Czerepaniak-Walczak M. (2007), *Od próżniaczenia do zniewolenia – w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego*, [w:] E. Marynowicz-Hetka (red.), *Pedagogika społeczna*, t. 2, PWN, Warszawa.
4. Gurycka A. (1977), *Przeciw nudzie*, Nasza księgarnia, Warszawa
5. Gurycka A. (1978), *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, WSiP, Warszawa.
6. Jankowski D. (2006), *Czas wolny istotnym czynnikiem jakości życia i wyzwaniem dla edukacji kulturalnej*, [w:] D. Jankowski, *Pedagogika kultury. Studia i koncepcja*, Impuls, Kraków.
7. Juszcak K. (2007), *Aktywność szansą na lepszą starość*, [w:] B. Bugajska (red.) *Życie w starości*, Wydawcza ZAPOL, Szczecin.
8. Kargul J. (1995), *Od upowszechniania kultury do animacji kulturalnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
9. Kargul J. (2001), *Obszary pozaformalnej i nieformalnej edukacji dorosłych. Przesłanki do budowy teorii edukacji całościowej*, Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji, Wrocław.
10. Kowalewska A., *Uczestnictwo Polaków w kulturze*, stan z 14.09.2011. www.pentor.pl
11. Kurek E. (2008), *Czas wolny. Refleksje gerontologiczne*, [w:] R. Konieczna-Woźniak (red.) *Dorosłość wobec starości. Oczekiwania – Radości – Dylematy*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
12. Malewski M. (2010), *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
13. Tryfan B. (1993), *Wiejska starość w Europie*, Wydawnictwo PAN, Warszawa 1993.
14. Zych A. A. (2001), *Słownik gerontologii społecznej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.

Adult learning through leisure time interests

Key words: personal activity, leisure time, leisure time interests, lifelong learning, ways of spending free time.

Summary: The article entitled „Adult learning through leisure time interests” makes an attempt at showing the relations between personal interests of adults and their lifelong learning. Interests and hobbies motivate adults to take part in educational activities, which stimulate personal development. Adult learning stemming from their leisure time interests is often autotelic in nature and

generated by ingrained motivation. However, it needs to be said that strong pragmatism among adults often leads to combining personal interests and hobbies with work and a source of income. Various studies show that sources for knowledge and information, as well as the content that forms adult's interests, are changing. Evolution has also touched the ways of realisation of interests. New technologies, the Internet, the media, are all a strong basis and sources for carrying out interests and hobbies of adults. It may nevertheless be worrying that contemporary adults often choose individual pursuits and the media often create, or even force the method of spending leisure time on adults. This phenomenon is a challenge for andragogy.

Dane do korespondencji:

Dr Renata Konieczna-Woźniak

Zakład Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego

Wydział Studiów Edukacyjnych

UAM Poznań

ul. Szamarzewskiego 89

60-568 Poznań